

มาตรวจแก้ต้นฉบับวรรณกรรมแปลกันเถิด (๑๒)

วัลยา วัฒนศรี

พิมพ์ครั้งแรก มติชนสุดสัปดาห์ (บทความพิเศษ โดยวัลยา วัฒนศรี) ฉบับประจำวันที่ ๑๕ - ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๘ ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑๒๕๑

ผู้แปลที่มีคลังคำ ข่อมหิบบคำจากคลังของตนมาใช้ถ่ายทอดความหมายต้นฉบับภาษาเดิมโดยไม่คิดซ้ำ คลังคำของแต่ละคนเล็กใหญ่ไม่เท่ากัน ผู้แปลที่อ่านมาก ใส่ใจมาก ข่อมสะสมคำไว้ได้มาก คลังก็จะใหญ่ ผู้แปลบางคนอาจมีเหมืองคำด้วยซ้ำ

หากเปรียบเทียบคำกับทอง ทองเนื้อเก้าซึ่งถือเป็นทองบริสุทธิ์ คำที่เราสะสมก็ควรจะเป็นบริสุทธิ์เหมือนเนื้อทองที่เราปรารถนา เป็นคำไทย คำไทยแท้ซึ่งมีอยู่ในภาษาไทย แต่เรามักหลงลืมไป

วันก่อน ได้ยินวัยรุ่นหน้าตาใสสะอาดให้สัมภาษณ์ทางโทรทัศน์ว่า “ภาษาอังกฤษของหนูไม่แข็งแรงค่ะ”

ได้ยินแล้วเศร้าใจ วัยรุ่นคนนี้ก็เหมือนวัยรุ่นอีกจำนวนมาก (รวมทั้งผู้ใหญ่หลายๆ คน) ที่ตกเป็นทาสของคนซึ่งใช้ภาษาผิด แต่มีโอกาสพูด อ่านและเขียนผิดๆ ในที่สาธารณะเป็นประจำ เขาชนของชาติจึงสะสมคำผิดที่ผิดทางในคลังของตน

คำว่า *แข็งแรง* ใช้ในกรณีใดบ้าง

ต้นไม่แข็งแรง คนแข็งแรง (สุขภาพดี) บ้านแข็งแรง (ก่อสร้างดี)

แต่เมื่อพูดถึงภาษา ใช้ *เก่ง/ไม่เก่ง ดี/ไม่ดี อ่อน/ไม่อ่อน ดีพอ/ใช้ พอใช้ได้* แล้วแต่กรณี ตัวอย่างเช่น

“ภาษาอังกฤษของหนูไม่ดีค่ะ”

“หนูอ่อนภาษาอังกฤษค่ะ”

“หนูไม่เก่งภาษาอังกฤษค่ะ”

“ภาษาอังกฤษของหนูพอใช้ได้ค่ะ”

“เขาเก่งภาษาอังกฤษค่ะ”

“หนูไม่ได้อ่อนภาษาอังกฤษนี้ค่ะ”

คำว่า *Strong* เมื่อใช้กับสิ่งมีชีวิต (คือ คน สัตว์ ต้นไม้) หรือสิ่งก่อสร้าง แปลว่า *แข็งแรง* แต่เมื่อใช้กับภาษาหรือวิชาต่างๆ แปลว่า *เก่ง ดี*

คำตรงข้ามกับ *Strong* คือ *weak* เมื่อใช้กับ คน สัตว์ แปลว่า *อ่อนแอ* ใช้กับต้นไม้ แปลว่า *เหี่ยว เหี่ยวแห้ง* แห้งเหี่ยว เเฉา เหี่ยวเฉา โทรม แล้วแต่สาเหตุและสภาพของต้นไม้ นั้น เมื่อใช้กับภาษาหรือวิชาต่างๆ แปลว่า *อ่อน ไม่เก่ง*

ผู้แปลมือใหม่สะสมคำ สร้างคลังคำของตนได้ หนังสือที่เป็นแหล่งรวมคำไทยบริสุทธิ์ คำไทยแท้ มีให้เลือกใช้แทบจะทุกสถานการณ์ ก็คือ *ขุนช้างขุนแผน* อ่าน *ขุนช้างขุนแผน* เพื่อสะสมคำสร้างคลังคำของตน มิได้หมายความว่าต้องแปลเป็นร้อยกรอง

งานประพันธ์ของนักเขียนอาวุโส ไม่ว่าจะเขียนพระองค์วรรณไวทยากร ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ศรีบูรพา ดอกไม้สด ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ เป็นตัวอย่างร้อยแก้วที่ดี ท่านที่กล่าวนามมานี้เขียนภาษาไทยเป็นภาษาไทย ภาษาของท่านไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลภาษาต่างประเทศ ใดๆ ที่ท่านก็ผ่านเมืองนอกเมืองนามาทั้งนั้น

ผู้แปลที่มีคลังคำอยู่แล้วก็ยังจำเป็นต้องเพิ่มพูนคำเฉพาะด้าน ในการแปลวรรณกรรมเรื่องหนึ่งๆ ผู้แปลต้องศึกษาทุกประเด็นที่ผู้ประพันธ์ศึกษามาก่อน ตัวอย่างเช่น เมื่อผู้ประพันธ์ให้ตัวละครเล่นหมากรุกในฉากหนึ่ง ผู้แปลก็ต้องรู้วิธีเล่นหมากรุกที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการเล่น ผู้แปลอาจศึกษาหนังสือว่าด้วยการเล่นหมากรุก พูดยุกับเขียนหมากรุกเพื่อให้เข้าใจกระจ่าง จากนั้นก็ต้องระวังว่าสิ่งที่ผู้ประพันธ์เขียนไม่ใช่ตำราเล่นหมากรุก (ซึ่งจะเขียนตามขั้นตอนและเขียนตรงไปตรงมา) ผู้ประพันธ์อาจใช้การเล่นหมากรุกในเชิงสัญลักษณ์ แสดงอุปนิสัยตัวละคร บอกลักษณะที่ตัวละครเผชิญอยู่ในเชิงเปรียบเทียบ ผู้แปลจะต้องตามทัน เข้าถึงและถ่ายทอดให้ผู้อ่านเข้าใจ นัยแฝงเหล่านั้นด้วย

ในวรรณกรรมเรื่องเดียวกัน อีกฉากหนึ่ง ตัวละครไปขี่ม้า ผู้ประพันธ์ศึกษาเรื่องการขี่ม้ามาแล้วรวมทั้งองค์ประกอบอื่นๆ ในฉาก เช่น ลักษณะของม้า การเคลื่อนไหวของม้า ฯลฯ ผู้แปลก็ต้องศึกษาเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องรู้คำไทยที่ใช้พูดถึงสิ่งเหล่านี้

เป็นผู้แปลก็เหนื่อยเกือบจะเท่าผู้ประพันธ์

ผู้ตรวจแก้ก็เหนื่อยน้อยกว่าผู้แปล ถ้าผู้แปลมีคลังคำ เข้าถึงวรรณศิลป์ของผู้ประพันธ์ เก่งภาษาไทย (มากกว่าภาษาต้นฉบับ) และรักชื่อของคน

วรรณกรรมเรื่องหนึ่งซึ่งผู้เขียนตรวจแก้ อยู่ เป็นเรื่องชีวิตชาวฝรั่งเศสศตวรรษที่ ๑๘ ผู้เขียนแนะนำผู้แปลให้อ่านงานของ ไม้เมืองเดิม จะได้มีคลังคำด้านนี้ ได้ศึกษาวิธีพูดจาของชาวฝรั่งเศสที่ผู้เรียกหา กันปรากฏว่าในการแปลใช้ได้แต่คำศัพท์เทคนิค เช่น ไถอะ ไถแปร

แต่วิธีพูดจารวมทั้งคำสรรพนาม หากใช้ตามไม้เมืองเดิม บรรยากาศกลายเป็นไทยทันทีที่บรรยากาศชนบทฝรั่งเศสต่างกันมาก จึงต้องปรับแก้วิธีพูดจาและการใช้คำสรรพนามเพื่อคงบรรยากาศฝรั่งเศสไว้

ในฉบับก่อน ผู้เขียนกล่าวว่า หากผู้แปลมีคำในคลังคำเพียงพอ และไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย ฉบับแปลก็จะยาวพอๆ กับต้นฉบับภาษาเดิม ภาษาฉบับแปลจะกระชับเหมือนภาษาต้นฉบับ

ลองพิจารณาตัวอย่างต่อไปนี้

๑. hanging tapestry ผู้แปลแปลว่า “ผ้าทอเป็นภาพสวยงามผืนใหญ่ที่แขวนประดับฝา” เมื่ออ่านสำนวนแปลก็รู้ทันทีว่า ผู้แปลขาดคำ นึกคำไม่ออก จึงจำเป็นต้องบรรยายยืดยาว ทั้งๆ ที่ต้นฉบับภาษาเดิมใช้คำเพียงสองคำ

คำนี้ควรแปลว่า “พรมปักแขวนผนัง” หรือ “พรมทอแขวนผนัง” ขึ้นอยู่กับวิธีทำ บางแห่งก็ปัก บางแห่งก็ทอ

๒. a toothless old man ผู้แปลแปลว่า “ชายแก่ไม่มีฟันเหลือสักซี่ในปาก” ผู้แปลใช้วิธีบรรยายเช่นเดิม เพราะนึกคำไม่ออก

ควรแปลว่า “ชายแก่ฟันหลอทั้งปาก”

๓. highchair ผู้แปลแปลว่า “เก้าอี้สำหรับเด็ก” คำนี้แปลว่า “เก้าอี้เด็ก” ได้ ตัด สำหรับ ออกเพราะไม่จำเป็น

๔. He felt braver. ผู้แปลแปลว่า “เขารู้สึกมีกำลังใจมากขึ้น” ประโยคนี้ควรแปลว่า “เขารู้สึกฮึกเหิม”

๕. She gossiped away happily. ผู้แปลแปลว่า “หล่อนินทาคนนั้นคนนี้อย่างมีความสุข” การนินทาเช่นนี้ ภาษาไทยมีสำนวนว่า สนุกปาก ประโยคนี้จึงควรแปลว่า “หล่อนินทาคนนั้นคนนี้อย่างสนุกปาก”

๖. crucifix ผู้แปลแปลว่า “รูปพระเยซูตรึงไม้กางเขน” ซึ่งเป็นการอธิบายความเหมือนตัวอย่างที่ ๑ คำนี้มีศัพท์เฉพาะว่า “มหากางเขน”

๗. branches bare of leaves ผู้แปลแปลว่า “กิ่งไม้ที่แทบไร้ใบ” เป็นการแปลแบบบรรยาย เพราะนึกคำไม่ออกเหมือนตัวอย่างก่อนๆ ควรแปลว่า “กิ่งไม้ใบโกร๋น”

สำนวนตรวจแก้ทั้งเจ็ดตัวอย่างข้างต้นนี้ คงแสดงให้เห็นแล้วว่า หากผู้แปลมีคลังคำ สำนวนแปลก็จะยาวไม่เกินสำนวนเดิม ใช้ภาษากระชับเหมือนกัน

ขอลงท้ายบทความตอนที่ ๑๒ นี้ด้วยการบ้านให้ฝึกตรวจแก้สำนวนแปลที่ยกมาตีพิมพ์เผยแพร่แล้วผู้เขียนเปลี่ยนชื่อเฉพาะทั้งชื่อตัวละครและสถานที่เพื่อมิให้กระทบกระเทือนผู้ใดดังกล่าวแล้ว

นี่เป็นเหตุผลว่าทำไมทอมถึงใช้เวลาอยู่นอกบ้านให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เดินเที่ยวเล่นไปทั่วครุ่นคิดถึงวันที่ช่วงปิดเทอมจะจบลงที่เขายังพอเห็นความหวังทอแสงจางๆ เมื่อเดือนกันยายนมาถึงเขาจะไปเข้าโรงเรียนมัธยมต้น และจะเป็นครั้งแรกในชีวิตของเขาที่ไม่ต้องไปโรงเรียนเดียวกับปีเตอร์ ปีเตอร์จะไปเข้าโรงเรียนเก่าที่ลูนกอร์คอนเคเรียน ชื่อโรงเรียนสมิธส์ เฮนรี เทียร์ส ก็จะไปเข้าที่นั่นเหมือนกัน ในขณะที่ทอมจะไปเข้าโรงเรียนวู้ดคีย์ไฮ ที่เป็นโรงเรียนใกล้บ้าน

หวังว่าเชื้อตาผีของท่านผู้อ่านจะทำงาน